

До 60-річчя від дня народження

АКАДЕМІК ЮРІЙ ЮРІЙОВИЧ ГЛЕБА

13 червня 2009 р. виповнилося шістдесят років дійсному члену Національної академії наук України, засновнику та директору Інституту клітинної біології та генетичної інженерії НАН України Юрію Юрійовичу Глебі, який народився в с. Шаланки Виноградівського р-ну Закарпатської області.

У 1971 році випускник біологічного факультету Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка вступив до аспірантури Інституту ботаніки імені М.Г. Холодного, а вже 2 січня 1975 року було сформовано лабораторію цитофізіології та конструювання рослинної клітини, яку очолив юний 25-річний кандидат біологічних наук Ю.Ю. Глеба.

Праці лабораторії започаткували трансмісивну генетику рослинних клітин. Вперше у світі було одержано міжтрибний соматичний гібрид між турнепсом та арабідопсисом (арабідобрасіка). А 5 січня 1981 року лабораторію було реорганізовано у відділ цитофізіології і клітинної інженерії під керівництвом доктора біологічних наук Ю.Ю. Глеби.

Роботи Ю.Ю. Глеби в галузі клітинної та генетичної інженерії і сучасної біотехнології рослин широко відомі та високо оцінені науковою спільнотою як у нашій країні, так і за кордоном. 38-річного вченого в січні 1988 року було обрано академіком Академії наук, зараз Національної Академії наук України. Міжнародне визнання його наукових досягнень підтверджено обранням до складу Європейської академії (1990), Німецької академії Леопольдіна (1991), Баварської Академії наук (1992), Світової академії мистецтва та наук (1993), Литовської академії наук (2004).

Ю.Ю. Глеба започаткував у нашій країні фундаментальні дослідження в галузі клітинної та генетичної інженерії рослин. Широко відомі його пріоритетні роботи із отримання соматичних гібридів та цибридів як модельних, так і господарсько важливих видів рослин, соматична гібридизація філогенетично віддалених видів рослин, вивчення організації та експресії генетичного матеріалу в соматичних гібридах. У його відділі було розроблено методи мікроклонального розмноження *in vitro* цінних видів рослин, методики виділення та культивування ізольованих протопластів, методи генетичної трансформації вищих рослин. Вперше в СРСР було отримано трансгенні рослини тютюну з використанням як *Agrobacterium tumefaciens*, так і прямої трансформації протопластів препаратами плазмідної ДНК. Крім того було розроблено оригінальні методи генетичної трансформації рослин із застосуванням мікроін'єкцій рослинних тканин

плазмідними ДНК, які були запатентовані в різних країнах світу. Ю.Ю. Глеба велику увагу приділяє перспективному напрямку біотехнології – пошуку нових фізіологічно активних речовин, які синтезуються рослинами, на базі створеного під його керівництвом банку зародкової плазми та колекції екстрактів світової флори.

В останні роки ювіляр активно працює над розробленням можливостей використання рослинних систем для створення фармакологічних білків із застосуванням технологій транз'єнтної експресії. Ю.Ю. Глеба є автором більш ніж 200 наукових праць, у тому числі 3 книг, 9 розділів у книгах, 30 патентів.

Широко відома активна науково-організаційна робота Ю.Ю. Глеби як академіка-секретаря Відділення загальної біології НАН України (1988–1998 рр.), члена Міжнародної консультативної ради Міжнародного фонду Сороса, радника з наукових питань при Президенті України, члена Державного комітету України із Державних премій з науки і техніки. Ю.Ю. Глеба був головним редактором журналу “Цитология и генетика” (2000–2004 рр.), членом редколегії журналів “The Plant Journal” (з 1992 р.), “Theoretical and Applied Genetics” (з 1978 р.), “Genetic Manipulation in Plants” (з 1987 р.), “Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів”.

У 1990 р. він заснував Інститут клітинної біології та генетичної інженерії Національної академії наук України (м. Київ) та до цього часу є його директором.

Академік Ю.Ю. Глеба в 1992–1999 рр. працював у компанії American Cyanamid/American Home Products (Прінстон, Нью Джерсі) в галузі біотехнології, геноміки та інженерії рослин. У 1999 р. акад. Ю.Ю. Гле-

ба став співзасновником Icon Genetics AG (Мюнхен, Німеччина), компанії з біотехнології рослин, і працює її першим головним виконавчим директором. Також він був співзасновником компанії Phytomedics (США). У 2008 р. Ю.Ю. Глеба заснував компанію Nomad Bioscience GmbH.

Юрій Юрійович Глеба брав активну участь у роботі, або входив до складу керівництва багатьох міжнародних фондів: Програмі ЮНЕСКО з біотехнології рослин (Париж), Міжнародному фонді Сороса (Нью-Йорк, Москва), Міжнародній Соросовській науково-навчальній програмі (Вашингтон-Москва), фонді Відродження (Київ), INTAS (Брюсель). Він є членом Керівного Комітету (EPSO) European Plant Science Organization (Європейської організації дослідників рослин) (Брюсель), радником Рамкової програми 7 ЄС “Food, Agriculture, Fisheries and Biotechnology” (Іжа, сільське господарство, рибальство, біотехнологія) (Брюсель).

Наукові досягнення Ю.Ю. Глеби відзначені орденом СРСР “Знак Пошани” (1981), Державною премією СРСР у галузі науки і технології (1984), “Нагородою за розвиток Європейської науки” Фонду Кьорбера (1989), “Зеленою розеткою за Європейську науку” Фонду Кьорбера (1989), Дослідницькою премією Олександра вон Гумбольдта (1989), Державною премією України в галузі науки і технології (1989).

Серед його учнів – понад 40 докторів та кандидатів наук.

Щиро вітаємо ювіляра зі святом! Бажаємо міцного здоров'я та нових успіхів у справі розвитку української та світової науки!

Член-кор. НАН України М.В. Кучук